№ 62 Ausgabe B.

ГОМАН

№ 62 (258). Год III. Вільня, 9 жніўня 1918 г. Цэна 5 фэн. (3 кап.)

8 жніўня.

Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Наабапал Лic мы адбілі мясцовые францускіе наступленьні. На поўначы ад Соммы ворагі вялі вострые контратакі наабапал дарогі Брe-Корбі. Яны адбіты.

Фронт нямецкага Насьледніка: Між Суассонам і Рэймсам гарачая артылерыйская бітва. Дробные пяхотные сустрэчы на Ен і пры Вэль.

Фронт Альбрэхта Вюртэмбэрскага: У Вогезах удачные наступленьні на варожые лініі.

ПЕЦЯРБУРГ. Газэты наказываюць, што ў Архангельску, Валогдзе і іншых мястох аб'яўлен стан асады і прызываюцпа да аружжа ўсе комуністы. Усе чужынцы павінны выехаць у 24 гадзіны.

ГЭЛЬСІНГФОРС. На фінляндзкай граніцы арэштавалі некалькі прыехаўшых з Расеі асоб, аружных рэвольвэрамі і ручнымі гранатамі. Яны былі прысланы, каб падняць новае паўстаньне чырвонагвардзейцаў на першы кліч с Пецярбурга.

ГЭЛЬСІНГФОРС. Фінляндзкі начальнік генэральнага штабу, Прокопе, выйшаў у адстаўку. Яго намесьнік—маёр Сомеркале.

БЭРЛІН. Генэрал Сердзін, прадстаўнік гэтмана на пахаронах фэльдмаршалка Ейхгорна, высказаў вялікую пахвалу ўтворэнаму цяпер на Украіне немцамі ладу і супакою, дзякуючы каторым зруйнаваны вайной гасударственны арганізм пачынае выздараўліваць. «Нават там, дзе яшчэ выяўляюцца большэвіцкіе наплывы, пачынае ўзмацоўвацца вера ў вялікую будучыну багатай Украіны. Немцы занялі наш край пасьля таго, як у некалькі месяцаў 3.000 нашых найлепшых афіцэраў былі замучэны, застрэлены ці ўтоплены рэвалюцыанерамі".

ЖЭНЕВА. У апошніх бітвах на грэцкім фронцe грэцкіе егры 2 дывізіі крычалі «гура» каралю Константыну; тады францускіе войскі, стаяўшые на задняй лініі, пачалі абстрэліваць грекаў.

БЭРЛІН. Пад кіраўніцтвам міністра фінансаў, гр. Татішчэва, сюды прыехала крымская дэпутацыя с Сімфэрополя.

НІЖНІ НОУГАРОД. (П.Т.А.) 400 белагвардзейцаў і 400 асоб, запісаўшыхся у французскай місіі дабравольцамі на заходні фронт, арэштованы с прычыны падазрэньня ў арганізацыі контрэволюцыйных белагвардзейскіх банд.

ГААГА. Палітычнае палажэньне ў палудзеннай Афрыцэ—благое. Рэспубліканскі рух у быўшых бурскіх рэспубліках усё ўзмацоўваецца.

РОТТЭРДАМ. Бонар Лёў сказаў у англіцкай ніжняй палаці, што на 1 жніўня пазыкі Англіі, дадзеные саюзьнікам, даходзяць 35 мільёнаў марак, з гэтага больш трэціны дадзено Расеі.

Мае думкі.

У кніжэчках беларускіх мы вельмі часта і здаўна чытаем гэтые для нас так дарагіе і надзейные слаўцы, што „загляне сонцэ і ў нашэ ваконцэ». Праходзяць гады за гадамі, але гады гэтые для нас вельмі цяжкіе, іх можна назваць чорнымі.—Бо над нашымі галовами былі навісшы, цёмные хмары. І вось узьняўся вецяр вялікі і разагнаў іх. Толькі шкада, што мы ня ўсе відзім гэта, бо вялікшая часьць нашых людзей ходзяць па даўнейшаму, насы паспускаўшы, і не бачуць, што над іхнымі сонными галовамі ўжо так сьветла.

І што яны думаюць?—Чаго яны чакаюць? Бог іх ведае. Але як цяжка гэтакіх людзей узвясьці на роўную сьцежку! Яны прывыклі ўжо да гэтай цямнаты. Можэ з іх каму і адбівае гэты блеск у вочы, але яны, лянівые, плюшчаць вочы як каты заспаные...

Баліць сэрцэ гледзячы на іх. Праўда, некаторые ўжо застарэліся ў гэткім жыцьці,—але прычым тут старасьць? Наша душа, сэрцэ ніколі не старэюць.

Душа старога і малога такая самая. Возьмем мы прыклад з малых дзяцей. Калі іх бацькі трымаюць срога ў сваіх руках, не даюць ім таго, чаго яны жадаюць, не пускаюць іх туды, куды яны хочуць ісьці, і дзеці ня могуць спрацівіцца: яны мусяць слухаць і мусяць сядзець, бядуючы ў сваім куточку, не раз заліўшыся горкімі слёзкамі. Але што яны тады думаюць? О, у мысьлях іх усюды досіць: яны думкай бягуць туды, дзе ім нябожна, бягуць, забаўляюцца, шумяць і часта можна спаткаць на дзіцячым тварыку блудзіўшую ўсьмешку: хоць цела іх бяз руху, але дух вольны,—яго ніхто ня можэ затрымаць, ані зьвязаць, бо дух сільнейшы за цела.

Дык ці-ж гэта можэ быць, каб нашы людзі былі так нячулые? Хто мог бы даць веру гэтаму. О, якжэ шкода такіх амярцьвеўшых людзей—але мы ня можэм на іх нічога казаць, і не маем права нават на іх наракаць: так, як яны нас, так і мы іх ня можэм зразумець,—бо кожны з іх асобны чэлавек. Гэта ўсё роўна, як птушка, злоўленая, ў клетцы: б'ецца яна да апошняй сваей сілы, узлятаючы то ў гару, то ізноў у дол, зморыцца без памяці, абломіць свае скрыдлачкі і ня можэ ўжо болей падняцца хоць і выпусьціць яе на свабоду, і мусіць доўга пралежыць на зямлі, пакуль адпачыне, пакуль соненька абагрэе яе, і с памочай лёгкага ветру яна зачынае ўзьлятаць. Дык вось і наш чэлавек так сама, як гэтая птушка, прыбіты ўсім чым, ня можэ гэтак скора атрасьціся ад усяго таго, што з ім было, яны яшчэ сонные, ім трэба так, як гэтай птушцэ, лёгкага ветру, каторы ім памог-бы ўстаць. Дык нясьмейцеся над імі, дайце ім хвіліну адпачыць!.. Мы ня можэм так многа і так скора ад старых вымагаць,—пакінем іх пакуль што спакойна.

А толькі нам трэба яшчэ аглядзецца.

Сколькі-ж паміж нас яшчэ маладых, якіе не маюць у душы ніякай ідэі, ня могуць нічога зразумець. О, з гэтакімі людзьмі яшчэ цяжэй жыць, і ім трэба часта стыдацца ўгледаючыся на дзяцей, каторые заўсёды да чагось рвуцца, чагось хочуць, каторые ня могуць усядзець у хаце ў дажджлівую пагоду, бо маркотна ім, што слоненька ня відзяць, і выглядаюць праз ваконцэ, ці не праходзяць хмары,—хоць тым дзецям: нічога ня трэба: спакойна маглі-б сядзець, але не, яны ня могуць так сядзець, бо ім душна, яны хочуць выйсьці на волю, хочуць сьветла, сонца.

Дзіця, ты хочэш сонца! А мы, людзі маладые і сільные, чы дадзёмся, каб над намі гэные хмары так доўга хадзілі, каб гэта цемната паміж нас блудзіла? О, не, не: гэтага ня будзе! Бо і мы, як тые дзеці, хочэм свайго сонца. Даволі таго, што заслона была нам вочы прысланіўшы. Але голас сілы нашай перамог: мы скінулі яе, апамяталіся многіе і сталі пазнаваць перш сябе, пасьля ўсё сваё, сталі зьбірацца разам. Але што-ж з гэтага: мы яшчэ чуліся надта слабымі, нам душна было пад гэтымі цёмнымі густымі хмарамі. Ажно прыйшоў такі час, што і іх разагнало: разьліліся яны,—але не дажджом, а кроўю чырвонай абліло ўсю зямлю. І вось цяпер толькі нам злягчэла,—і ціж не спакайней, як хмараў нема, як бура, каторая над намі так часта гуляла, сьціхла цяпер і мы можэм быць пэўнымі, што пярун ня стрэліць. Даволі таго, што ўжо раз стрэліў, строс цэлую Эўропу, і чатыры гады дрыжыць земля ад стрэлаў, напоеная людзкой крывёй.

Не адна матка залівалася горкімі сьлязьмі, прапускаючы свайго сынка ў чужую старонку—да чужых людзей; але мусіць ні адна не папыталася: «Чаго ты гэта йдзеш туды? Можэ згінеш, ня вернешся,—дык скажы хоць, за што». Адказаў-бы напэўна ён: «Іду, бо казалі; еду, бо паслалі цару служыць».

О, людцы родные, браты ў Бога і на зямлі вашай! Прачхніцеся, расчыніце свае вочы сонные! Каму мы служылі? Цяпер ужо яго нема, і да нас прышла лягчэйшая хвіліна. Дык старацца трэба, каб мы болей нікому не патрэбавалі служыць: ціж ня лепей панамі сабе быць?

Досі ўжо нас так глумілі: мусілі мы ўсіх баяцца, ці гэта быў паляк, ці маскаль. Нашы бедные людцы, калі іх хто крыўдзіў, калі ім хочуць адняць кусок зямлі, ці ім шкоду зробе хто ў лесе—дык хочуць, як дзеці, пажаліцца, хочуць, каб іх хто бараніў, заступіўся за іх. Але куды-ж мы мелі ісьці? Да каго? Да каго мы мелі зьвярнуцца? Ішлі, ведама, да якога-колечы пана, каб парою памог што. А ён як-жэ гэта пазволіць, каб да яго можна было так скора дасупіцца, якжэ гэта пан ў чорным фраку будзе гаварыць з самадзяловай сермяжкай? О, якжэ трудна было нам гэта ўсё перажыць! Сьмяяліся, зьдзекаваліся над намі, як хацелі... А за што гэта, за што? Чы мы не такіе самые людзі, як і другіе? Ніхто з нас, мусіць, гэтага ня ведае, а глаўнае—у нас *веры у сябе мала.*

Праўда, можэ ў вашых душах чулі вы нешта асабліваe, можэ ваш дух узьлятаў да чагось большага, вышэйшага, не хватало вам сіл сабрацца з вашымі мысьлямі, неставало вам слоў, каторымі маглі-б гэта ўсё высказаць! Бо калі-ж вам было да гэтага, калі, дзе толькі заглянеш, у кожнай хаце, пад кожнай страхой, усюды панавала нестача, нешчасьце, хваробы, то страта якая, ці неўраджай, то на скаціну нешта надойдзе, і так беда за бядой—калі не ад Бога, дык ад людзей прыціскала вас заусёды. І стаіць наш брат, заламаўшы рукі і с сэрцам счарнеўшым ад усіх гэтых бядот, наракаючы на лёс свой. Але ціж заўсёды мы будзем так марнець, прапускаючы ўсё міма? Ціж мы маем апусьціць рукі, ад усяго гэтага адрашаючыся?

Скажэ з вас, браточкі, напэўна не адзін: «а куды мне ўжо там лезьці не ў сваё? От, яшчэ буду я там свой голас падаваць! Мой дзень—магіла: я ўжо смерці чакаю!»—О, не кажы лепей так, а прыпомні, як ты жыў? Ці табе лёгка жылося і, калі ты добры бацька быў, што ты пакінеш для сваіх дзяцей? Чым яны цябе спамінаць будуць? Ты памрэш, і мы ўсе ня вечные; так, пакуль час, выдай голас свой, не бяры яго с сабой у магілу.

Цяпер час, с каторага мы можэм скарыстаць. І так, як вянок с кветкаў зьвіты, нехай сплятаюцца нашы галасы с сэрцам гарачым, с чыстай душой і добрай воляй,—нехай сплятаюцца ў адзін вянок, каб яго ніхто ня мог растрэсьці, ні разарваць. Ці-ж не свабаднейшымі мы чуемся цяпер, калі і да нас прыйшла хвіліна гэтая, каторай мы так доўга ждалі? Няўжо-ж мы дадзёмся, каб нас яшчэ таптaлі, як гэтые травы, што пад нашымі нагамі? Праўда, што мы іх топчэм і косім, і скаціна імі пасьвіцца, а другі раз соненька так спаліць, што мала можна пазнаць таго месца, дзе расла залёная травіца. Але ці-ж гэта так і астаецца нязьменна? О, ніколі: нехай толькі дожджык пройдзе, абмые ўвесь пыл, і земля ссохлая прамокне, а тады глянь, як усюды траўка адрастаць стане! Бо яна ў сваім карані, бо нема на сьвеці нікога, хто-бы быў у сіле зьнішчыць і выдзярці з зямлі тое, што створэно так вялікім і мудрым Богам. А мы ціж не далёка раскінуўшыся па гэтай зямлі.

О, нас многа, надта многа ёсьць, апроч гэтых губэрняў, дзе нас найболей, дзе мы—дома і лічымся тутэйшымі. А братцы родные! Ціж вы забыліся, што ад нас ад многіх выехалі нашы родные і разьехаліся па розных гарадох? Усюды ёсьць іх досі, а найболей у Амэрыцы. Ці-ж вы тут не спачуваеце ім, ці вы бяз сэрца? Там здалёку, с чужой стараны лятуць іхные мысьлі, б'юцца сэрцы, рвецца душа ў грудзёх туды, дзе родная іх маці, дзе сёстры і браты, рвецца да зямлі роднай, каторая іх узгадавала, да гэтых лясоў шумлівых, да рэчкі, што віецца наўкола сенажацяў, да палёў кветкамі размаляваных, да хаткі сваей роднай, да сваіх... Ці мы можэм згінуць, прапасьці, калі з нас кожны будзе дабівацца свайго?

Ды цяпер-жэ разам усе ўстаньма, браты, па нашым доўгім сьне! Будзіце адзін другога; калі хто яшчэ сьпіць, вазьмі яго за руку, подымі! Адродзімся нанова, аджывем, як гэтые травы ад дажджу, вызвалімся ад таго, што нас так доўга было прыбіўшы, ад нашых слёзаў с крывёй, што да гэтай пары яшчэ не перастаюць ліцца. Адклікнемся ж усе, дзе толькі хто ёсьць, падамо свой голас, каторы ў нас вырываецца з грудзей: да сваіх, да сваіх . . . . .

. . . .

І хто-ж з нас можэ не спадзевацца чагось большага па такіх нашых трудох? Можэ яшчэ ёсьць і паміж нас хоць адзін такі, каторы ня добра разумее яшчэ, чаго мы дабіваемся? Вось-жэ, мы хочэм быць самі сабе, каб мы свабодна маглі распрастаць свае рукі, каб мы сьмела маглі стаць сваей нагой на зямлю, ведаючы, што яна не праваліцца пад нашымі нагамі, каб нашы будучые пакаленьні не патрэбавалі ў чужых людзей, каторые адносяцца да нас па зьвярынаму, прасіць якой-колечы помачы. Каб і мы мелі сваіх людзей, каторые нам парадзілі-бы, і памаглі, пацешылі-бы ў нешчасьцях. Каб мы маглі не стыдаючыся і сьмела гаварыць, маліцца, і пісаць па свойму. Каб усяго таго, што кожын з нас жадаў і ня мог дабіцца, былі ў моцы цяпер дайсьці,—вы добра ведаеце, калі вам і што было патрэбна, а вы не маглі і ня мелі нават права выказаць таго, бо ў вашых грудзёх як каменьнем былі прыціснуты вашы правы.

Цяпер усё старое ў нас звалілося перэвярнулося і на гэтых развалінах кожны шукае свайго; ды гэта і нам можна, як усім іншым. Набліжаецца ўжо і наша раніца... Вун... вун здалёк узыходзіць соненька, відаць ужо, як свой блеск кідае на Беларускую зямлю, раскідае свае праменьні, як бы хочэ абняць усіх нас, прытуліць і сагрэць за пражытые намі галады. Ужо нам зьлягчэла; ужо ўваходзіць да нас пэўнейшая надзея.

Дык-жэ ўсе браты і сёстры на зямлі Беларускай, устаньма, працуйма, пакуль нам сіл хваціць, каб не спахмурнело ў нас, а ясьнела, што-раз болей і болей. Гэтак спатыкаючы сьвятло нашага сонца ўсе разам зьбірайма кветкі з нашай зямлі і сплятайма ў адзін вянок, каб з нас кожны мог яго адзець на галаву сваю на знак вытрываласьці да канца.

Здаецца, што ўжо блізка тое, чаго хацелося-бы с шчырага сэрца с помаччу вялікага Бога: што скора счэзьне з нашых кніжэк той напіс, аб якім гаварылося на пачатку, і на яго месцы заясьнее новы, што *«сьвеціць ужо сонцэ і у нашэ ваконцэ»*!

Люся.

Польская окупацыя на Беларусі.

(жменька успамінау)

У апошнім часе ад былых учасьнікаў сумнай памяці легіонаў Доўбора-Мусьніцкага мы атрымалі багата матэрыялаў аб бытнасьці польскіх войск у Беларусі. Друкуем цікавейшые з іх.

Рэд.

Загад Крыленкі аб разброеньні і разформаваньні 1 Польскага Корпуса быў для генэр. Доўбора-Мусьніцкага (камандзера польскага корпуса) прыкрай неспадзеўкай, бо корпус быў раскіданы ў Магілёўшчыне, Меншчыне, Смаленшчыне, Цьвершчыне, а нават і на Украіне. Ген. Доўбор з гэтак раскіданым корпусам ня мог упірацца і дзеля гэтага некаторые з яго атрадаў былі абязброены і разформаваны большэвікамі. Але ўсё-ж такі некаторым з іх удалося прабіцца і заняць крэпасьць і места Бабруйск, у чым, праўду кажучы, вялікай труднасьці ня было, бо большэвіцкіе банды былі арганізованы з людзей, большасьць каторых ніколі ў руках і аружжа не дзержала, і пры першых выстрэлах разьбягаліся.

Трыкутнік польска-большэвіцкага фронту: Асіпавічы-Жлобін-Стары Быхаў сьцягіваўся ўсё болей ды болей і палажэньне палякоў станавілося крытычным, тым болей, што салдаты польскага корпуса, апрача кавалерыі ў дысцыпліне мала чым розьніліся ад большэвіцкіх банд, і ўпадку корпуса трэба была чэкаць што гадзіны.

Гэта было ў пачатку лютага. Як раз у гэтым часе пачалося на расейскім фронце нямецкае наступленьне. Корпус аб'явіў сябе ў адносінах да немцаў нэўтральным, але павёў далей змаганьне з большэвікамі, каторых палажэньне зьмянілося на горшае с прычыны неарганізованасьці і страшэннай панікі, якая пачалася ў большэвікоў.

Дзіўна тое, што расейцы ніяк ня верылі ў магчымасьць нямецкага наступленьня і цяжка каралі тых, хто асьмеліўся казаць аб гэтым.

Нямецкае наступленьне дало магчымасьць паляком заняць Менск.

Польская прэса вельмі разрэклямавала польскую адвагу, «богатэрства» польскіх салдатаў пры заняцьці Менска, але папраўдзі нічога гэткага не было. Заняцьце Менска адбылося вось як:

Яшчэ за два, ці тры тыдні да нямецкага наступленьня ў Менску формаваўся польскі конны атрад, каторы маніўся прарвацца ў Бабруйск да ген. Доўбора, але формаваньне ішло даволі цяжка, бо рабілося гэта пад бокам большэвікоў, каторые нічога аб гэтым ня ведалі і не павінны былі ведаць. Калі ўжо немцы пачалі наступаць, большэвіцкіе ўрады цішком пачалі ўцекаць з Менска і здаецца, быў дадзен загад разграбіць места (напэўна ня ведаю, дзеля таго, што такога загаду не бачыў, а калі і быў такі загад, то ўсё роўна не было-бы каму рабаваць, бо большэвікі ў паніцы ўцяклі). Вось, у часі гэтых уцёкаў атрад разам з другімі на скорую руку арганізаванымі групамі выступіў на вуліцу і пачаў разаружаць большэвікоў, каторые без ніякага апору здавалі аружжэ. Дзіўнога тут нічога немаш, бо большэвікі ў паніцы прад немцамі аддавалі аружжэ нават малым дзецям. (Пішучый гэта сам бачыў, як можэ с 6 хлапцоў-вучняў, па гадоў 12—15, затрымалі абоз, пры каторым была ахрана с 7 ці 8 салдатаў с стрэльбамі, і маскалі ўсё аддалі, толькі прасілі, каб ім выдалі квітанцыю).

Пры такіх варунках зразумела, што арганізованая жыхарамі грамадзянская старожа разам с палякамі захапіла почту, казначэйства і ўсе непасьпеўшые выехаць урады з іх касамі. Як бачым, Менск быў заняты ня гэтулькі самымі палякамі, а проста жыхарамі, і што тут не было ніякай патрэбы засланяць грудзьмі жыхараў ад «зьбыткаў большэвіцкіх банд».

Шкода толькі, што беларусы не здалелі вырваць прынамсі палову грошы ад польскай камэндантуры на патрэбы беларусаў (грошай было больш за 10 мільёнаў, і ўсё гэта пайшло ў кішэні і на патрэбы паноў «в амарантах і з ожэлкамі» або на польскіе арганізацыі — на работу, варожую для беларускага народу.

Па заняцьці Менска між немцамі і польскім корпусам была зроблена ўмова, па каторай была прызнана польская окупацыя ў Беларусі. У склад гэтай окупацыі ўвайшлі паветы: Бабруйскі, Слуцкі, Ігуменскі, Рагачоўскі і Магілёўскі з местам Магілёвам. Аб гэтай окупацыі я і хацеў-бы крыху падзяліцца ўспамінамі.

Польскі корпус складаўся з элемэнтаў даволі такі цёмных (за малымі выняткамі). Афіцэры йшлі туды дзеля таго, што большэвікі павыганялі іх з маскоўскага войска і ня было куды падзецца; салдаты йшлі туды, лічучы на тое, што праз корпус хутчэй пападуць дамоў. Атэстацыі ніхто ніякіх не вымагаў, ніхто не пытаўся, скуль прыйшоў, ці маеш якіе дакумэнты, так што здаралася, што салдаты падаваліся за афіцэраў.

Зразумела, што ў такіх варунках і ад такіх людзей спадзевацца чаго-колечы добрага было трудна. На версі стаялі загадчыкі, у каторых ніякай палітычнай мэты не было, і на край яны глядзелі як на дадзены ім у арэнду, ды дзеля гэтага народ беларускі дзялілі на «chłopów» „большэвікоў". Першые павінны былі аддаваць усё войску, а другіх трэба было вучыць нагайкай. Словам, добрые вучні «мікалаеўскай школы».

На беларускіе школы і прытулкі с падаткаў і даходаў не давалі нічога (на польскіе школы грошы давалі).

Урад на беларускай акупацыі дзяліўся ось як:

Камандзер корпуса: справы ваенные і гражданскіе як начальнік края.

Памочнік яго па часьці ваеннай, памочнік яго па часьці гражданскай.

Начальнік фінансаў і харчаваньня. Камэнданты гарадоў, комэнданты валасьцяў па рэквізыцыі, камэнданты валасьцяў па часьці гражданскай.

Камэнданты па рэквізыцыі былі залежнымі ад рэквізыцыйнай камісіі.

Адносіны ўрадаў корпуса да селян былі кепскімі. Найбольш нацярпеўся селянін ад рэквізыцыі.

Трэба ведаць, што польская рэквізыцыя ня мела ні сыстэмы, ні парадку і рэквізаваў кожны, хто не лянаваўся і больш усяго на сваю карысьць.

Прахадзіўшые ці стаячые ў валасьці легіонеры рэквізавалі ўсё, пачынаючы ад саланіны пад страхой, канём у стайні і канчаючы палатном і грашмі ў скрыні.

Калі селянін зварочываўся з жальбой да начальніка атраду, або прасіў выдаць яму квітанцыю, то ў найлепшым разе атрымываў квітанцыю на часьць узятага, або адыйходзіў з нічым, або даставаў... нагаяк.

Камэнданты ў валасьцёх, ані рэквізыцыйные, ані гражданскіе, нічога не рабілі, каб упарадкаваць справы рэквізыцыі, пры тым яны самі глядзелі, каб набіць сабе коштам селяніна кішэні. Нп. бралі ў арэнду маёнткі, рэквізавалі ў селян насеньне, зганялі селян на прымусовую работу і селяне ў яго працавалі дарма; гэтакі пан жыў сабе вельмі добра, бо апрача арэнды ў маёнтку ўсё меў дарма.

Але часам паны камэнданты ўмелі сабе знаходзіць і другіе даходы. Накладывае камэндант на вёску, або валасьць за што-колечы штраф, а за хабар штраф такі зьнімаўся.

У Бабруйску і ў Магілёве так і ведалі, што калі афіцэр або чыноўнік раз'ежджаў па месьце на сваіх конях, п'яны рабіў скандалы, кідаў грошы налева і направа, цягаўся з проститутткамі, то гэты афіцэр або служыў у інтэнданцтве, або быў камэндантам у валасьці.

Што тут дзіўнога афіцэры. У корпусе салдаты мелі сваіх мэтрэс і нават не па аднэй, а па дзьве, і гэта ўсё хадзіло ацзетымі як вялікіе пані, а скуль салдаты бралі на гэта грошы?—З рабунку.

Цікаўны факт (у Магілёві яго шмат хто ведае), апаведаў мне ксёндз Х., капэлян аднаго з палкоў 1 дывізіі.

«Неяк у поўдзень іду я па вуліцы, кажэ ксёндз, а перада мной ідуць двое селян і адзін прад другім жаляцца, што ня могуць дастаць яец. Я зацікавіўся вельмі на што ім патрэбны яйца, тым болей, што да Вялікадня было шмат часу і пытаюся ў іх на што ім так патрэбны яйца. Тады мне селяне сказалі, што камэндант валасьці загадаў усім гаспадаром даставіць камэнданту па адным сыру, кварце сьметаны і 20 яец. Хто гэтага ня выпаўніць, той будзе аштрафован на 300 руб. Ваенны капэлян, ведаючы добра, што такой рэквізыцыі назначэно ня было, паехаў разам з селянамі да камэнданта (6 вёрст ад Магілёва) з гутаркі з камэндантам даведаўся, што рэквізыцыя гэта назначэна самадумам на карысьць камэнданта. А тут каля камэндантуры ўжо чэкалі перакупцы.

Гэты факт дзякуючы ксяндзу Х. стаў галосным, а колькі ёсьць такіх, аб каторых ня ведаем?

Селянін жаліцца ня мог, а па праўдзі мог, толькі яго з усюль гналі. Ужо каб дастацца да п. памочніка па гражданскай часьці, трэба патраціць шмат часу, пахадзіць ад стала да стала, ад ад'ютанта да ад'ютанта, кожнаму апаведаць гісторыю спачатку і ў канцы пачуць: „Wynoś się, nie zawracaj głowy!" і так не бачыўшы п. начальніка ісьці дамоў.

А ўжо каб дабіцца да самага ген. Доўбора-Мусьніцкага, то трэба хіба радзіцца ў сарочцы. Тут напэўна пяройдзеш праз дзесяць рук і ў канцы пачуеш: „dowódca zajęty i dziś przyjąć nie może!" Трэба ведаць, што польскаму афіцэру не заўсёды ўдавалося бачыць Доўбора, то што-ж казаць аб селяніне, маючы на ўвазе абходжэньне п.п. штабных чыноўнікаў і афіцэраў, с каторых кожны ўважаў сябе ня меньш як за віцэ-караля.

Ці генэр. Доўбор-Мусьніцкі ведаў аб гэтых непарадках? Так, мусіў ведаць, бо шмат хто зварочываў на гэта яго ўвагу.

Што-ж дзіўнога, што селяне не знаходзючы сабе ўправы часам крывава мсьцілі легіонерам. І што-ж з гэтага выходзіло? Прыежджалі уланы, пачыналіся разстрэлы, біцьцё шомпаламі і нагайкамі, рабунак, турмы, штрафы.

Дзеля лепшай ілюстрацыі варункаў жыцьця хоць-бы ўзяць гэтакую гісторыю, быўшую сёлета ў маі. У Бабруйскім павеце ёсьць вёскі Вялікіе і Малые Бортнікі гэтай жэ валасьці. У гэтай валасьці быў камэндантам нейкі ротмістр З. Чэлавек мала інтэлегэнтны і да абавязкаў камэнданта ня створэны. Справамі валасьці не цікавіўся. А за яго ўсё рабіла яго каманда, зложэная з 6 салдат. У гэтым часе была назначэна рэквізыцыя каней, рэквізавалі значыць у Бартнікоўскай валасьці. Але дзякуючы таму, што ў рэквізыцыі парадку не было, пабралі коні апошніе ў адных гаспадароў, а ў другіх, хто меў больш чым аднаго, зусім не ўзялі. Вось адзін с так пакрыўджэных селян прыйшоў да камэнданта з просьбай, каб прагледзіць варункі рэквізыцыі. Камэндант гэтага чэлавека добра пабіў і выкінуў праз дзьверы, так што той чэлавек палежаў мусіць з гадзіну, пакуль ачухаўся. На заўтра прад домам комэнданта забралася таўпа і ўзноў прасіла, каб камэндант зьмяніў варункі рэквізыцыі. Камэндант пачаў іх лаяць. У гэтым часе хтось з дзяцюкоў выстрэліў і раніў яго лёгка ў шыю. Другім выстрэлам быў цяжка ранены салдат камэнданта. Камэндант уцёк у Бабруйск, скуль прыслалі ў Бортнікі... конную экспэдыцыю.

Атрады пяхоты, артылерыі і кавалерыі падыйшлі пад Бортнікі на другі дзень пад вечар. З вёскі пачулося некалькі выстрэлаў, дзеля гэтага атрад начэваў у полі. Раніцай легіонеры ўвайшлі ў вёску. Жыхары з вёскі ўцяклі, асталіся толькі старые ды хворые.

Пачалася расправа: з жыхараў, каторых растрэлялі, некалькіх дзеўчат згвалтавалі, разграбілі хаты, сьвірны, краму спажыўчага хаўрусу, парэзалі сьвіньней, курэй. Нп. можна было бачыць такіе абразкі як улан з жоўтымі лямпасамі з шаблей у рупэ ганяўся за сьвіньнёй, а п. афіцэр «у амарантах» лавіў гусей. Пагуляўшы так тры дні, абедзьве вёскі былі спа-

лены, а легіонеры назьдзекаваўшыся колькі ўлезе, забраўшы ўсё, што маглі забраць, вярнуліся ў Бабруйск. А ў Бортніках засталося больш 17 трупоў жыхараў і грузы.

Яшчэ адзін цікаўны штрых да Бортнікоўскай гісторыі..

Калі ў Бабруйскай беларускай радзе даведаліся, што ў Бортнікі пайшла экспэдыцыя (Бортнікі ў 12—15 вярстах ад Бабруйска) дэлегавалі туды члена рады сьвяшчэнніка Давідовіча. Прыбыўшы на мейсца о. Давідовіч зьвярнуўся да начальніка атраду з просьбай назначыць сьледчую камісію, каб не караць нявінных, але той ня толькі ў гэтым адмовіў, а нават забараніў о. Давідовічу зьбіраць якіе небудзь матэр'ялы. А праз некалькі часу прад вокнамі дому, дзе сядзеў о. Давідовіч растрэлялі некалькіх дзяцюкоў.

Гэты ўвесь нячуваны зьдзек быў быццам яшчэ затое, што ў вёску зайшлося некалькі расейскіх матросаў. Але што рабіў камэндант, чаму ён, ведаўшы, што ў воласьці скрываюцца матросы, не арэштаваў іх? Што рабілі выжэйшые ўласьці? Чаму разам з экспэдыцыей ня была назначэна сьледсвенная камісія? Чаму яна выехала толькі праз 5 дзён і чаму ў камісію ня прынялі прэдстаўніка Рады (праз тры тыдні па выпадку нямецкая каманда стварыла мешаную камісію). Чаму разам можэ з двома ці болей вінных пацярпела гэтулькі нявінных?

На гэтые ўсе пытаньні дадуць хіба атказ адносіны «panów z Królestwa» да беларусаў.

Цікаўную гутарку мне прыйшлося мець з селянінам у Бабруйску.

— Паночку, кажэ сялянін, мы ведаем, што войску патрэба даць хлеба, мяса і ад гэтага не адмаўляемся, але хай будзе ў гэтым парадак, хай мы ведаем колькі, чаго і каму нам трэба даваць. А тож рэквізуе кожны хто носіць «мацеёўку», пачынаючы ад афіцэраў і салдатаў, а кончыўшы на дзеньшчыкох, а нават уцекачох з Польшчы, бо і тые ўважалі, што маюць права да рэквізыцыі. Забіраюць усё, што толькі спадабаецца.

Гэтак зьдзекаваліся над беларусамі прэдстаўнікі «братняга польскага народу» праз 4 месяцы.. так выглядала польская окупацыя на Беларусі, тая окупацыя, што будзе заўсёды чорнай плямай на сумленьні Польскага Народу.

Іван Доўбня.

У Вільні і ваколіцах.

—

× **Гадавы сход Беларуската Таварыства пом. пац. ад вайны** адбудзецца ў гэту нядзелю, 11 жніўня, а 4 гадз. паабедзе ў салі Беларускага Клюбу, сьв.-Юрскі праспэкт 22 (у панадворку). Парадак дня:

1. Справаздача Камітэту і Рэвізыйнай Камісіі.
2. Плян далейшай работы.
3. Перэвыбары членаў Камітэту.
4. Бягучые справы.

Камітэт просіць прыбыць на сход усіх членаў Таварыства, ня гледзячы на тое, ці ім будуць даручэны павесткі, ці не.

× **Літоўская мова ў пачтовых зносінах.** Па загаду Об. Ост літоўская мова дапушчэна ў пачтовых зносінах усюды ў межах Об. Ост, Эстляндыі і Ліфляндыі. Загад атрымае сілу с 15 жніўня.

× **Езда на самакатах.** С прычыны паяўленьня вялікага числа самакатаў на вуліцах напамінаецца, што дзеля карыстаньня с самакатаў патрэбна пазваленьне паліцыі. Самакаты, едучые на катогрых не маюць гэткага пазваленьня, будуць задзержэны.

× **Статыстыка кватэр.** Stadthaйptmann апавешчае, што дамаўласьнікі і іх заступнікі з вуліц, нямецкіе назовы каторых пачынаюцца на літэры К, Л, М, Н, О, павінны явіцца да мястовага ўпраўленьня дзеля дачы статыстычных ведамасьцей аб сваіх дамох і іх жыхарах. Яўляцца павінны: з вуліц на К—у панядзелак і аўторак, Л—у сераду, М—ў чэцьвер, Н—у пятніцу, О—ў суботу.

× **Тэмпэратура.** Найвышэйшая і найніжэйшая тэмпэратура за апошніе дні была (па Цэльсію):

	найвыш.	найніж.
5 — 6	+ 19,2°	+ 16,1°
6 — 7	+ 22,4°	+ 13,9°
7 — 8	+ 23,5°	+ 11,4°

БІБЛІОГРАФІЯ.

Руска-Беларускі Слоўнік.—Браты М. а Г. Гарэцкія. Смаленск, 1918. Друкарня Аддзела Народнае Асьветы. стр. 108.

Кожная мова і кожны парод патрабуе мець свой слоўнік. Слоўнік перэсьцерэгае людзей, малаўмеючых якую-небудзь мову ад перакручываньня яе слоў, ужываньня іх у непраўдзівым значэньні, у слоўніку-ж зьбіраецца багацьце кожнае мовы, каторы гэткім способам робіцца быццам скарбніцай мовы, слоўнік-жэ дае магчымасьць навучыцца чужынцам нашае мовы, а нам чужое. Гэта ўсё вельмі добра разумелі і нашые продкі, калі ў XVI і XVII сталецьцях выдавалі беларускіе слоўнікі.

На ніве беларускага слоўніка пачалі ізноў працаваць у 19 сталецьці. Тады зьявілася такая вялікая і дарагая праца, як беларускі слоўнік Носовіча, ды шмат іншых невялічкіх. Усе гэные слоўнікі, часта даючы шмат для навукі, былі мала або і зусім не прыдатны для практычнага ўжытку. С часу беларускага руху і новай літэратуры, калі зьявілася свая інтэлігэнцыя, патрэба практычнага і даступнага для шырэйшага грамадзянства слоўніка стала вельмі пякучай, балей нават пякучай чымся, напр., справа беларускае граматыкі, каторая таксама вельмі патрэбна. З другога боку вялікіе беларускіе этнаграфічные зборы апошняга часу, як казкі, легенды, песьні, прыказі і г. д., а таксама новая беларуская літэратура даюць цяпер багаты матэр'ял для беларускага слоўніка. Апрача гэтага, беларускі рух даў цэлы сьцяг людзей, каторые ўжо ня прыхапкам займаюцца беларускай мовай і ня „йдуць у народ“, як гэта было з беларускімі этнографамі 19 сталецьця, але каторые, выйшаўшы з гэтага народу, не адлучыліся ад яго і жывуць разам з ім яго і сваім беларускім жыцьцём, дзеляцца з ім ведай, каторую здабылі, заахвочываюць народ любіць сваё роднае, дабівацца сабе лепшае долі, самі-ж бяруць ад народу, апрача ўсяго іншага, багацьце яго мовы. Ведама, праца гэтакіх людзей мае шмат вялікшае значэньне, чымся праца людзей, каторые, зьбіраючы словы для беларускага слоўніка, самі найчасьцей не гаварылі і нават ня ўмелі гаварыць па беларуску. «Руска-беларускі слоўнік» выходзіць з рук компэтэнтных. М. Гарэцкі глыбака знае сваю беларускую мясцовую мову ўсходняе Беларусі (Мсьціслаўшчына), ды даволі добра і ўсю іншую. Знаёмы ён таксама с старой беларускай мовай, каторая была ўрадовая Вялікага Князьства Літоўска-Беларускага. Відаць аўтарамі паложэно для слоўніка шмат працы, і ня гледзючы на тое, што гэта ў нас першая спроба даць практычную і агульна-даступную кніжку ў гэтым кірунку, слоўнік выглядае зусім добра. С 3.200 з гакам слоў толькі невялічкая лічба перакладзена, нам здаецца, неправільна, або не зусім правільна. Да ганьбы слоўніка трэба залічыць тое, што нема прыкладаў (ведама беларускіх). З гэтай прычыны пераклад некаторых слоў для людзей мала знаёмых з беларускай мовай можэ быць не зусім зразумелым. Будзем спадзявацца, што аўтары пры далейшай працы ў гэтым кірунку дадуць па аднаму або некалькі прыкладаў на кожнае перакладанае слова. Нагул-жэ слоўнік дае гэтулькі добра перэкладзеных маскоўскіх слоў на беларускую мову, што з яго можэм шчыра цешыцца. Кожны інтэлігэнт беларус павінен мець гэтую кніжку. Самае выданьне зроблена пекна і чыста. Варта пахваліць, што карэктарскіх абмылак безмална зусім нема, а гэтым якраз грэшаць нашы выдаўцы.

Янка Станкевіч.

З усяго Краю.

„Выбар караля Літвы“.

Пад гэткім загалоўкам «Kownoer Ztg.» пішэ:

«Член літоўскай дэлегацыі ў Бэрліне, праф. А. Вольдэмар, прабуе на страніцах «Berl. Tagebl.» давясьці права Тарыбы самой рэарганізавацца ў дзержаўную раду і свасй уласьцю зрабіць незалежны выбар караля. Самі сабой гутаркі аб гэтай справе маюць цяпер толькі акадэміцкую вагу, але тут гожэ адзначыць прынцыпіальную абмылку п. прафесара Вольдэмара, каб не даць узмацавацца гэтай абмылцэ ў грамадзкіх думках у Літве і гэтак папярадзіць прычыну незцавольства. Прынцыпіальная абмылка Вольдэмара вось у чым. Літоўскай дзержаўнасьці, якая магла-бы прыняць сувэрэнные пастановы, пакуль што яшчэ нема, бо главная аснова прызнаньня гэтай дзержаўнасьці Нямеччынай — конвэнцыі з Нямеччынай—дагэтуль яшчэ не уложэны і, значыць, не маглі быць дагэтуль прыняты. На падпісаньні гэтых конвэнцый дзержыцца і ўпадае ўся справа аб літоўскую дзержаўнасьць. Ужо гэта абмылка пазбаўляе уселякае вагі ўсе доказы Вольдэмара. Але і апрача гэтага літоўскі палітык не зьвертае ўвагі на другое вельмі важнае пытаньне. У свяей рэзалюцыі з 11 XII. 17. літоўсая краёвая рада прасіла «пры будаваньні дзержавы і дзеля абароны яе інтарэсаў у часе мірных пэрэговораў аб помач і паддзержку Нямецкай дзержавы» С прычыны таго, что просьба ў гэткім важным дакумэнце ня можэ быць пустой ветлай фразай, значыць, яна паказвае, што Нямецкай імперыі дзецца рашучы голас у ва ўсіх пытаньнях, датыкаючых будаваньня літоўскай дзержавы, а да гэтых пытаньняў, само сабой, прыналежаць у першы чарод: пытаньне аб констытуцыі і пытаньне аб замяшчэньні пасаду.

«Гэтак, не кажучы ўжо аб тым, што літоўскай сувэрэннай дзержавы, аб якой думае Вольдэмар, зусім нема, трэба запярэчыць яго заяве, быццым гэткае гасударства мело права пастанавіць аб сваей долі без Нямецкай імперыі».

Водные дарогі.

Мястовая управа Гумбінена апублікавала мэморыял аб будоўлі „мазурскага каналу» с Караліўца да Аўгустова—цераз Інстэрбург, Гумбінен, раку Поскуда—да Аўгустоўскага каналу. Гэтак можна было-бы злучыць водные дарогі усходніх Прусаў з Нёмнам.

ГОРАДНЯ. У работнікаў, якіе працавалі ў фабрыцэ мармэляды, выходзячы з работы зрабілі рэвізію. У порт ках пазнаходзілі даволі многа цукру (пяску). Работнікі прызналіся, што атрыманы гэткім неапэтытным способам цукер яны прадавалі па 7—8 марак за расейскі фунт.

ГОРАДНЯ. 18 жніўня 1915 году с Пецярбурга было паслано ў Горадню пісьмо с просьбай аб паштарт. 23 ліпня 1918 году, значыць, цераз 3 гады, пісьмо прыйшло ў Горадню. Просьбу, на жаль, прышлося пакінуць без споўненьня.

ГОРАДНЯ. На пустую цяпер казарму на Ерузалімскай вуліцы узьлезьлі зладзеі і пачалі зьдзіраць бляху с стрэхі. Яны пасьпелі ўжо зьдзерці 30 кв. мэтраў, калі іх злавіла паліцыя.

БЕЛАСТОК. На Берасьцейскай вуліцы ў аднэй дзяўчыны радзілося дзіця. Матка закапала яго у дрывотні, дзэ і выкрыла труп крымінальная паліцыя. Забойца дзіцяці пайшла пад суд.

БЕЛАСТОК. Ткач Альбэрт Шварцбрун, з Гранітнай вул. 15, некалькі дзён таму назад прапаў. С прычыны таго, што ў апошніх часох ён быў вельмі сумны, яго родные баяцца, што ён налажыў на сябе рукі.

СТАНІСЛАВОВА. Работнікі ў тутэйшай цагельні адмовіліся споўніць загад Stadthaйptmanna Горадні аб рабоці. Іх за гэта пасадзілі ў вастрог на 2 месяцы.

ПАДБЕЛА. Тут укралі гэтымі днямі 7 каней.

СУВАЛКІ. У тую сераду паліцэйскі арэштаваў чэлавека, каторы нёс цяжкі мех. У мяху аказалася забітая без пазваленьня кормная сьвіньня.

СУВАЛКІ. На заседаньні нямецкага міравога суда нялетняя Станіслава Л. вінавaціла работніка К. Б. у спадмане. Вызваные абвіняным сьведкі выглядалі так, як быццам былі пад уплывам яго. З гэтай прычыны яго ўраз-жэ арэштавалі.

РЭТОВО. На сабраньні выдатных літвіноў пастаноўлено даць у школьны фундуш 36.000 марак. Пастаноўлено адкрыць сельска-гаспадарскую школу. Адкрыты ўжо прытулак для сірот, шпіталь і народная страўня.

СУБАТ. 1 жніўня тут адчынена пачтовая кантора. Карэспандэнцыя йдзе на цэнзуру ў Шаўлі.

КОУНА. За мінулы месяц страўні выдалі ўсяго 39.122 порцыі.

КОУНА. З зачыненага падстрэшша на берэзі Нёмна ўкралі бялізну. Злодзей долатам зрабіў у сьценцы дзьве дзіры і гэтак забраўся на падстрэшшэ. Досьледы паказалі, што злодзей... 10-гадовы хлопчык.

Украіна.

КІЕУ. Жалезнадарожная забастоўка сьціхае. Асабліва ў паўночнай Украіне рух блізка зусім нормальны. Чыгуньнікі згаджаюцца на старые варункі.

БЭРЛІН. Нельга сумлевацца, што забастоўка на чыгунках у Украіне ўзьнялася с палітычных прычын і кіравалася проці ўкраінскага ўраду і цэнтральных дзержаў. Арэштаваны агітатары, прыехаўшые з Маскоўшчыны. Аднак, праўдзівых вінавайцаў цяжка злавіць. У адозьве тайнага камітэту гаворыцца: «Набліжаецца час вызваленьня работнікаў, селян і ўсяе ўкраінскай беднаты ад насільнікаў і губіцеляў: гэтмана, немцаў і гайдамакоў». Адозва клічэ спыніць рух на чыгунках «каб ворагі не маглі перакідаць свае войскі», і канчаецца славамі: «спыняючы рух, памажыце тысячам работнікаў у гэты мамэнт з аружжэм у руках захапіць места!» Калі арганізатары забастоўкі перэканаліся, што яны гэтак ня могуць дайсьці свае мэты, яны пачалі спыняць рух гвалтамі, узрываць рэйкі, псаваць чыгуначны табор і грязіць служачым. 19 ліпня адбылося, на шчасьце неўдачна, пакушэньне на жыцьцё ўкраінскага міністра

дарог, Бутэнко. Другім вышэйшым чынам на чыгунках заявілі, што яны засуджаны на сьмерць. Гэтые акты тэррору прымусілі нямецкіе ваенные уласьці ў згодзе з украінскім урадам учыніць становўчые крокі, згодные з законам. Некаторые асобы, на каторых былі улікі ўчасьця ў гэткіх гвалтах, засуджаны ваенным судом і расстраляны. Многа іншых арэштованы.

ПАЛТАВА. На вуліцы невядомы чэлавек застрэліў ведомага пэдагога Стэчэнко, бышага міністрам народнае прасьветы ў украінскім міністэрстве Віннічэнкі.

КІЕУ. Генэрал-ан-шэф граф ф. Кірхбах, назначэны на месца фэльдмаршалка ф. Эйхгорна, прыехаў сюды, спатканы нямецкім войскам і прэдстаўнікамі ўкраінскага ўраду.

ВЕСТКІ З РАСЕІ.

МАСКВА. Апошні загад Троцкага называе англічан, французаў і чэха-славакоў ворагамі Расеі.

ШТОКГОЛЬМ. Мілюкоў заявіў карэспандэнтам, што ніхто ня можэ прымусіць Расею пачаць вайну. Было-бы абмылкай спадзевацца, што саюзьнікі Расеі вернуць утрачэнае. Калі новы расейскі ўрад, дужэйшы за цяперашні, прызнае часьць уступак берасьцейскае ўмовы, дык Нямеччына можэ быць так сама прымушэна да ўступак. Нельга губляць надзеі. Развязка ўнутрэных спраў павінна адбыцца без учасьця чужынцаў. Мілюков і яго партыя будуць прабаваць ізноў пусьціць у ход старую дзержаўную машыну. Партыя Мілюкова павінна атрымаць магчымасьць зрабіць умову з немцамі.

РОТТЭРДАМ. Амэрыканскі ўрад друкуе заяву аб амэрыканска японскім выступленьні ў Сібіры. Гэткае выступленьне магчыма толькі дзеля таго, каб памагчы чэха-славаком і паддзержаць кожны крок дзеля абароны Расеі. У гэтым кірунку Амэрыка будзе вясьці свае опэрацыі на Мурмане і ў Архангельску разам с Францыей і Англіей. З гэтай жэ мэтай Амэрыка і Японія пасылаюць у Владывасток некалькі тысяч душ.

МАСКВА. Савецкі ўрад зьвярнуўся да народу саюзьніцкіх старон з адозвай, прызываючы работнікаў даць сваім урадам адпор у ўселякіх выступленьнях процi расейскай рэвалюцыі.

5 жніўня ў Маскве арэштаваны выдатные прэдстаўнікі французкай і англіцкай буржуазіі, а такжэ французскіе і сэрбскіе афіцэры—у адказ на англіцка-французскае наступленьне на Мурмане.

Камісар дзеля спраў друку загадаў усім аддзелам да спраў друку ў ва ўсіх мястох спыніць буржуазную прэсу. Нават у Пецярбурзе не выходзіць больш ні адна буржуазная газэта, апрыч „Пецярбурскае Газэты“, прыняўшай савецкую палітычную праграму.

У Омску сабраліся выдатные прэдстаўнікі партый Расеі. Омск можэ стаца часовым палітычным цэнтрам усяе Расеі.

БЭРЛІН. Весткі аб рэзультатах ваенных апэрацый адна з аднэй калоцяцца. Паводлуг П.Т.А. савецкіе войскі наступаюць на Сімбірск і занялі чыгунку каля Сызрані і Балаково. Савецкіе войскі занялі Ніколаевск і адкінулі чэха-славакоў на Самару.

Паводлуг вестак с праціўных крыніц, генэрал Красноў удачна ідзе ўпярод у Донскую вобласьць і гоніць савецкіе войскі. Агентура „Радіо“ наказывае, што чэха-славакі разам с 15.000 казакоў наступаюць нават на Маскву.

На палудзенным заходзі ад Владывастоку ішлі два дні бітвы, і савецкіе войскі былі прымушэны адступіць перад чэха-славакамі, каторые с падмогай японцаў, кітайцаў і маскалёў узялі ў палон каля 2.000 большэвікоў. У Ставрополі большэвікі так сама былі прымушэны адступіць з места. Владывасток зусім у руках японцаў, каторые выгружаюць ваенные і чыгуначые матэрыалы. Англічане і французы падвозяць свае войскі з Індыі і Індо-Кітаю дзеля ўчасьця ў ваенных апэрацыях у ваколіцах Харбіна. Чэха-славакамі камандуюць французы.

ШТОКГОЛЬМ. У Омску, Іркуцку, Челябінску і Чыце пануе сільны голад. Чэха-славакі забіраюць усе спажыўные прадукты.

Японія ў замену за футры і плятыну згодзілася даваць Сібіру спажыўные прадукты.

МАСКВА. Чысло сэрбскіх войск на Мурманскім узьбярэжжы даходзіць 3.000 душ.

15.000 уцекачоў з Мурману перавезены ў Саратаўскую і Варонежскую губэрні.

Князь Юсупоў, забіўшый па загаду б. цара, Распутіна, прыбыў у Уфу і прылучыўся да чэха-славакоў.

У Маскве халера вельмі шырыцца.

Расейскіе падданые, прыймаючы іншае падданства, павінны ўраз-жэ пакінуць Расею.

МАСКВА. 5.VII. Галава соцыал-рэвалюцыянэраў, Александраў, арэштаваны пасьля забойства графа Мірбаха, пакаран сьмерцю.

БЭРЛІН. Нямецкі пасол у Маскве, Гэльфэріх, прыеджае сюды дзеля справаздачы аб палажэньні ў Расеі.

ПЕЦЯРБУРГ. Чысло жыхараў Пецярбурга даходзіць цяпер 1.417.000 душ,—значыць, на мільён менш, чым $1^1/_2$ году таму назад. У чэрвені ў Пецярбурзе было каля 150.000 безработных, каторые разам с сваімі сем'ямі становяць 20% усяго насяленьня.

Савецкі ўрад загадаў арэштаваць Максіма Горкага. Газэта яго аканчацельна зачынена.

ПАРЫЖ. «Temps» наказывае, што большэвікі згодзіліся выдаць Гішпаніі царыцу і яе дзяцей.

З усяго сьвету.

БЭРЛІН. Пасьля неўтамімай працы ўдалося дайсьці спосабу дабываць валакно з дрэўнай кары. З іх можна зусім добра прасьці.

ТЭЛЕГРАМЫ.

Нямецкіе апавешчэньні.

6.VIII. Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Жывейшые разьведкі на адрэзках Анкр, Авр і на поўдня ад Мондід'е. Сягоньня раніцай на поўначы ад Сомм мы ўзялі штурмам першую англіцкую лінію наабапал дарогі Брэ-Корбі і ўзялі 100 палонных.

Фронт нямецкага Насьледніка: Ворагі ўчора атакавалі адрэзак Вэль, наабапал Брэнь і на поўначы ад Жоншэрі. Атака зломлена нашым артылерыйскім і кулямётным агнём. З гаю на поўначы ад ракі, дзе ворагам удалося засесьці, мы выкінулі іх контратакай і ўзялі 500 палонных.

Лэйтнант Удэ дайшоў свае 44 пабеды.

7.VIII. Заходні тэатр.

Фронт Рупрэхта Баварскага: Чысло палонных, узятых у бітвах на поўначы ад Соммы, дайшло 280. Англіцкая контратака на паўдня ад дарогі Брэ—Кобрі зламалася перад нашымі лініямі. Наабапал Ліс і над Авр—ажыўленые разьведкі. Пры Мондід'е варожае наступленьне спынено нашым агнём.

Фронт нямецкага Насьледніка: Раніцай—мясцовые бітвы пры Вэль. На ўсходзі ад Фім мы ўзялі палонных. У вечары пасьля вострага агню пачаліся сільные атакі ворагаў наабапал Брэнь і Базош. Агнём і контратакай яны адкінуты.

КАЛЯ ВАЙНЫ.

РОТТЭРДАМ. У чацьвёртые ўгодкі ваеннага выступленьня Англіі Льлёйд Джордж выдаў адозву да Англіі, калоній і Амэрыкі, кажучы між іншым:

«Мы не пачыналі вайны дзеля самалюбных мэт: мы ваюем за волю народаў. Калі мы цяпер ня дойдзем пабеды, дык гэтым зьнішчым будучыну чэлавечэства. 6 месяцаў таму назад валадары Нямеччыны адкінулі сумленные і справядлівые варункі міра. Яны падзялілі Расею, задушылі Румынію і прабавалі шалёнымі штурмамі дайсьці пабеды над саюзьнікамі. Пабеды мы яшчэ не дайшлі. Мы ўзялі дзела ў рукі і павінны яго давясьці да канца».

НЬЮ-ЁРК. Прэзыдэнт Вільсон паслаў англіцкаму каралю тэлеграму. Прэзыдэнт выказывае сваё здаволеньне, што абодва народы йдуць поплеч. Кароль выказаў у сваім адказе веру, што вайна проці супольнага ворага будзе энэргічна ведзена далей.

ЖЭНЕВА. Генэрал Ілеску, б. глаўнакамандуючый румынскай арміей, прымець на французскім фронце каманду над румынскім легіонам.

ПАРЫЖ. 5 жніўня наранiцы пачаўся абстрэл места з дальнабойнай гарматы.

БЭРЛІН. За 4 гады вайны саюзьнікі ўтрацілі 5.915 самалётаў, у тым ліку за апошні год 3.617, і 430 прывязаных лятучых шароў.

БЭРЛІН. Французскае ваенное апавешчэньне с 1 жніўня наказывае, што ад 15 ліпня у французскі палон папалі 33.400 немцаў. «Berl. Lok. Anz.» даведываецца с пэўнай крыніцы, што за ўвесь паказаны час усе страты немцаў забітымі, палоннымі і прапаўшымі бяз весьці разам даходзяць усяго 33.000 душ,—значыць, чысло ўзятых французамі палонных павінно быць шмат меньш, чым заявлено.

ЛОНДОН. Адміралцейства наказывае:

Варочаючыся дамоў, ваенны транспорт «Warylda» затоплен.

Два англіцкіе контрміноносцы затоплены варожымі мінамі 2 жніўня.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). 7.VIII. Адна з нашых падводных лодак ля паўночнага ўзьбярэжжа Ірляндыі гэтак цяжка папсавала некалькімі торпэдамі англіцкі параход „Justitia“, 32.120 тонн, што назаўтра другая наша падводная лодка здалела яго затапіць, ня глядзючы на ахрану з 18 контрміноносцаў і 16 рыбалоўных судзен. Гэтаж самая падводная лодка затапіла яшчэ два вялікіе параходы, у тым ліку адзін—18.000 тонн, ля заходняга ўжбярэжжа Англіі. Апрыч таго ў паўночна-заходніх водах мы затапілі 18.000 тонн.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). У начы с 5 на 6 жніўня адна з нашых лятучых эскадр ізноў арабіла налёт на ўсходняе ўзьбярэжжэ Сярэдняе Англіі і аробіла сур'ёзные шкоды ў Востоне, Норычы і ў усьці Эмбэр'а. Начальнік эскадры с сваім лятучым суднам пры гэтым пагіб. Рэшта без страт і шкод вярнуліся дамоў.

БЭРЛІН (В.Т.Б.). Ля ўсходняга ўзьбярэжжа Англіі і на заходзі ад каналу Ляманш затоплено 18 тыс. тонн.

Беларускіе народные песьні.

„ЖНІВО“.

Вітэбская губэрня. *)

Як на двоpы зьмяркаiцца (2),
За мной татка пытаiцца:
„А дзе-ж мая прыгоньніца (2),
Прыгоньніца, нявольніца?“
—У прыгоні, у няволі (2),
Прыганяюць, ды ня знаюць,
Рана дамоў не пускаюць.
Нашы дамы далёкія (2),
Пераходы вялікія.
Пераходы вялікія (2),
Ручаечкі глыбокія!
Як пайду я па памёці (2),
Голас пушчу па балоці,
Няхай голас галасуiць (2),
А мой татка няхай чуiць,
У бяседзе седзючы (2),
У шкляньніцу гледзючы:
„Ідзець мая рабоцьніца (2),
Ідзець мая прыгоньніца!
А ў прыгоні прыганяюць (2),
Рана дамоў не пускаюць!

———

„Ах ты, сонца краснае,—
Знаць ты ў найме не бывала,
Што ты па мне не пагадала:
Усходзіш раньюсенька,
Заходзіш пааьнюсенька!“
—Ах ты, дзеўка красная,—
Хоць я ў найме не бывала,
Я па табе пагадала:
Хоць я ранenька ўзайду,—
Я цябе на ніўцы найду,
А позьненька закачуся—
Цябе на ніўцы пакіну!

———

Лепей было жыта жаці,
А чым гэта яравое:
Жыта жалі ў стоячку,
Яравае прыгнуўшыся.
Лепей было ў дзеўках быць,
А чым цяпер маладзіцай.
Як у дзеўках я была,
Я салодкі мёд піла,
А як стала маладзіцай,
Не напоюць і вадзіцай.

———

А на двоpы вечарэiць,
Майму сэрцу весялеiць,
А на двоpы зьмяркаiцца
Дамоў сям'я зьбiраецца.
А я молада ня ведала,
Што мой муж наравісты:
У варотах перайманць,
Чужой жаной называець:
„Чужа жана, дзе ноч была?“
—Начавала я ў татухны,
Праспала я з мамухнай,
Паскакала і з сястрыцай,
Пагуляла я з брацiткам!

*) Акцэнты ў песьнях паказаны курсывымі літэрамі.

Друкавана у друкарні М. Кухты. Выдавецтва «Гоман.» Рэдактар Язэп Салавей.